

Turbuly Lilla

Kötések és kötődések

(Ferdinandy György Egy sima, egy fordított c. kötetéről)

Ferdinandy György kalandos életű, világjáró íróink közé tartozik. 1956-ban, huszonegy évesen hagyta el Magyarországot. Először Franciaországban élt, majd a trópusokra, Puerto Ricoba költözött, az ottani egyetemen tanított évtizedekig. Amikortól azonban lehetett, folyamatosan járt haza, és jelenleg is ingázik két otthona, Budapest és Miami között. A tanítás mellett dolgozott a Szabad Európa Rádiónál, szerkesztett lapot, de elsősorban írt. Mostanra tekintélyesre hízott francia, spanyol és magyar nyelven megjelent köteteinek jegyzéke. Bár publikált regényeket és versesköteteket is, fő műfaja mindig a novella volt és maradt. Gyakran választ önéletrajzi indíttatású témákat, ír a menekülsorsról, az idegenségérzetről, a számunkra egzotikus trópusi életről.

Új kötete tárgyául azonban a lehető legközelebbi és legszemélyesebb témát választotta, amit csak íróember választhat magának: édesanyjának állít vele emléket. Ezzel pedig kapcsolódik a jelenkori irodalmunkban az aparegényeket követően megjelent anyaregények sorához. Esterházy Pétertől a Semmi művészet, Rakovszky Zsuzsától A hullócsillag éve, Vajda Miklóstól az Anyakép amerikai keretben – hogy csak néhányat említsünk az utóbbi évek terméséből. Persze, Ferdinandy György sem csak az édesanyjáról ír, hanem felvázolja az egész családot, a bajorországi Rothenburgból a Felvidékre vándorolt német és a Kassa környéki magyar ősöket, az építész dédapát, aki a Millennium környéki építkezési lázban már Budapesten dolgozik, és megveszi azt a sashegyi barackost, ami a következő nemzedékeknek már az otthon, a tősgyökeres budaiságot jelenti. A szerző édesanyja néhány rövidebb kitérőtől eltekintve itt élte le az életét, ahogy Ferdinandy György is innen indult el, majd ide tért vissza.

„Amit benned szeretek, az az ambíció és az idealizmus. Maradj mindig ilyen, és mindenki szeretni fog.” Ezt az idézetet választotta mottónak az író édesanyja emlékkönyvéből, mert találónak érezte egy valamikori barátnő jellemzését. Kellott is ambíció és idealizmus ahhoz a kilencven évhez, ami Rejtő Erzsébetnek adatott. Pedig konszolidált, polgári nyugalomban indult az élete. Férjhez ment egy orvoshoz, született három gyermekük. De a házasság nem sikerült, elváltak, aztán jött a háború,

Ferdinandy György
EGY SIMA,
EGY FORDÍTOTT

SAJÓ
SAPLO

amit három kisgyerekekkel kellett valahogy túlélnie. Később a családi házat idegenekkel kényszerült megosztani, jöttek a társbérletek, lakáscserék, neki maradt a garázs vagy a régi alagsori lakás, a gyakran változó ilyen-olyan munkahelyek, hiába tudott nyelveket, hiába szerzte sorban a képesítéseket. Pedig orvos szeretett volna lenni, vagy színésznő, mint fiatalkori barátnője, Muráti Lili. Ami azonban az emlékkönyvi „jóslat” második részét illeti, arról már nehéz megmondani, mennyire vált valóra. Ferdinandy György egy nagyon ellentmondásos, az idealizált anyaképtől és anya-fiú kapcsolattól igencsak eltérő képet rajzol meg a kötetben. Persze, édesanyja is vágyott a szeretetre, nem véletlen, hogy legkedvesebb

könyvében, az Ady Endre verseit tartalmazó kötetben is a „Szeretném, ha szeretnének” sort húzta alá. De ő maga nem tudta kimutatni az érzelmeit, még a gyermekei felé sem, inkább elküldte a közeléből az embereket, légüres teret teremtve maga köré. A fiát is hol intézetbe küldte, hol Belgiumba, ahová kis híján örökbe is adta, de az is igaz, hogy mégis ő volt az a Magyarországhoz fűző erős kapocs, aki miatt a fiú mindig hazatért. Aki az utolsó percben mégsem adta be az örökbefogadáshoz szükséges okmányokat, aki később a fia után utazott Franciaországba, hogy hazahívja, igaz, ezt már nem merte elmondani neki. Aki vég nélkül írta a leveleket a trópusokra, és minden vasárnap várta a fia telefonját. Ahogy a könyv végén az író mondja: „Köszönöm, mutti, hogy nem szedte a nyakába a világot. Hogy itt maradt.”.

Ezzel azt a hosszú, soha el nem szakadó pályát adta meg a fiának, ami egy írónak elengedhetetlen ahhoz, hogy az anyanyelvétől ne távolodjon el. Bár Ferdinandy György külföldre kerülése után néhány évvel francia nyelven írt novelláskötettel (*L'île sous l'eau – Sziget a víz alatt*, 1960) debütált az irodalmi életben, amire mindjárt egy francia irodalmi díjat is kapott, 1965-től már magyarul írta műveit. Persze, nem csak a nyelvtől, hanem az itthoni valóságtól való elszakadás is nagy kihívás elé állítja az emigráns írókat. A szerző erről így vallott *Mammuttemető – magyarok a trópusokon* című kötetében: „Mit tehet az író, ha megutálja saját lelkiállapotait? S ha ráadásul – idegenben – az anyanyelvvél együtt cserbenhagyta a hazai valóságanyag? Egyszemélyes szociográfiába kezd, a körülötte kallódó életekből teremt dokumentumokat.” Ez a megközelítés aztán uralkodóvá válik életművében, és lényegében az *Egy sima, egy fordított* is a személyes életrajz irodalomgyűjteményének példája, ahogy az édesapjáról írt, 2007-ben megjelent, *A bolondok királya* című kötet is.

Ami az *Egy sima, egy fordított* műfaját illeti, nem könnyű meghatározni. A szerző sem jelölte meg, alcímként annyit áll a cím alatt, hogy „Anyám”. Az olvasó valószínűleg mégis regényként kezdi el olvasni, és az első fejezetek nem is cáfolnak rá erre a várakozásra. A villanásnyi gyermekkori emlékeket felvillantó felütést (Három snitt) követően ugyanis az első nagy fejezet, A napos oldalon alfejezetei lineárisan haladnak, a család-történet felvázolása után a II. világháború keretében az azt követő évekig veszik sorra az édesanyjával (és persze óhatatlanul a szűkebb családdal) történeteket. Később azonban ez a linearitás fellazul, és inkább a témaközpontú megközelítés válik uralkodóvá, mint például a házról vagy a kutyákról és az édesanya kutyákhöz fűződő szoros viszonyáról szóló fejezetben (*Pici kutya*). Egy idő után határozottan érződik a szövegben, hogy rövidebb írásokból, novellákból fűzték össze, amelyek nem egy időben íródtak, és az „ezt már olvastam valahol” ráismerés megerősíti a sejtést, hogy az egyes fejezetek nagyrészt már megjelentek

különböző folyóiratokban. Ebből következik, hogy vannak ismétlések is a szövegben, ugyanaz a történet több más kontextusban is előkerül. Zavaróvá azonban csak akkor válik, ha a figyelmes olvasó apró eltéréseket vesz észre ugyanannak a történetnek a kötet különböző pontjain való felbukkanásakor. Egyetlen példa: a szerző leírja, hogy amikor édesanyja először látogatta meg őt és új családját Franciaországban, elé utaztak az osztrák-magyar határra. Az *Amnesztia* című fejezet szerint ezt még egy gyermekkel tették, a *Ház* című fejezetben viszont ugyanerről az szerepel, hogy már két gyermekkel utaztak oda. Egy jó szerkesztő az ilyen és ehhez hasonló következtelenségeket, a néhol feleslegesnek tűnő ismétlődéseket kigyomlálhatta volna a szövegből, de az impresszum szerint csak tördelőszerkesztője volt a kötetnek. Mindez azonban alig ront a kötet „élvezeti értékén”, amelynek legfőbb összetevője Ferdinandy György egyéni, a személyes történetmesélés képzetét keltő, oldott, érzékletes stílusa.

Tanulságos és szívszorító olvasmány *A telefon* című fejezet, az egyetlen az egész könyvben, ahol az egyes szám első személyű elbeszélés egyes szám harmadikra vált, és az anya addigra már megismert időskori életét, mindennapjait és halálát egy eltávolító gesztussal, a személyes, szociografikus megközelítést objektívizálva és fikcióvá alakítva írja meg a szerző. Ahogy nyilván az egész könyvvel is az a szándéka, hogy visszatekintve, egy kicsit már távolabbról próbáljon rálátni édesanyja sorsára, és próbálja megérteni, hogy amit szeretetlenségnek hitt, az valóban az volt-e, vagy éppen valami egészen más, a szeretetért és elfogadásért folytatott szemérmes harc, segélykiáltás, amit ő maga sem hallott meg soha. És hogy az édesanyjával készült utolsó közös fényképen oly annyira szembetűnő külső hasonlatosság mennyiben jelez egyben belsőt is. *Egy sima, egy fordított*. Az egyik legegyszerűbb kötőfajta, de az egymás mellett sorakozó szemekből kirajzolódik egy mintázat, ahogy az egymásnak sokszor ellentmondó jellemvonásokból egy asszony arcéle, sorsa, kötődései. Olvasva arra készítek, hogy átgondoljuk a saját kötődéseinket, azt, hogy értjük vagy félreértjük a hozzánk legközelebb állókat, és hagyjuk-e, hogy minket megértsenek.

(Magyar Napló – Írott Szó Alapítvány, Budapest, 2010.)